

Forskningspolitiken och valrörelsen – i Sverige

Den tredje söndagen i september är det åter dags för riksdagsval i Sverige. De stora ämnena denna gång ser ut att bli integration, brottslighet och så förstås den eviga frågan om den svenska skolan. De viktigaste stridsämnena befinner sig alltså rätt långt från *Forskningspolitikens* huvudsakliga områden – innovation och forskning.

MATS BENNER,
professor,
Lunds universitet/NIFU
mats.benner@fek.lu.se

Detta trots att statsminister Stefan Löfven och hans regering har haft innovation som sin kanske viktigaste politiska ambition och sin viktigaste profilfråga.

Innovationsråd

Den gamle fackföreningsmannen Löfven kom tidigt att intressera sig för och engagera sig i innovationsfrågan, som han såg som den framtida kompromissvägen mellan intressena hos stat, näringsliv och arbetstagare, med någonting för alla - från aktieägare till verkstadsarbetare.

Men forskning och innovation har inte riktigt fått något politiskt fäste trots många tappra försök att lyfta dem som framtidens stora politiska ämne. Statsministern fick sitt innovationsråd – hans kanske största vallöfte i valrörelsen 2014 – men detta råd har nog inte riktigt blivit den politiska *blockbuster* som Löfven tänkte sig. Några rapporter och utspel i all ära men något större genomslag kan man inte se.

Löfven ville också ha en industrkansler, en samlad roll för att leda och driva frågor om svensk industri. Också det blev något annat och mindre kraftfullt än vad som var tänkt. Att svensk ekonomi trots allt utvecklats så väl beror snarare på en hektiskt uppdriven inhemsk konsumtion än på stora framgångar i att omsätta innovationer i företagande.

Så regeringen står lite handfallen inför valet, och den saknar en eller helst ett par profilområden som kan matcha väljarkårens stora intresse för lag och ordning. Innovation räcker inte långt som politiskt temaområde.

Den borgerliga oppositionen

Inte heller den borgerliga oppositionen –

som är mer splittrad än någonsin – verkar riktigt nöjd med uppsättningen av frågor, eftersom den som sagt är ganska djupt oenig om det mesta: Moderaterna vill dra nytta av väljarnas intresse för lag och ordning, medan Centerpartiet är den stora konkurrenten i det borgerliga blocket som pläderar för en generös flyktingpolitik och har samtidigt en ultraliberal ekonomisk doktrin.

Regeringsbildningen ser dessutom ut att bli riktigt komplicerad eftersom inget politiskt block lär få tillräckligt med mandat, och ingen vill (ännu så länge) ha med de populistiska Sverigedemokraterna att göra. En stor fråga är med andra ord politiken överhuvudtaget - vem ska samarbeta med vem?

Det intressanta med ett sådant läge är att det öppnar för nya politiska kombinationer, där forskning och innovation kan bli en marginalfaktor i förhandlingarna och ett sätt att signalera framåtanda och ambition.

För samtidigt som forskningspolitiken inte varit någon valvinnare har den varit något av en politisk *success story* de senaste 10 åren: regeringarna har närmast övertrumpat varandra med satsningar och initiativ.

«Sverige ska vara världsledande inom innovation»

Regeringarna Reinfeldt (2006-2010, 2010-2014) gjorde sorsatsningar med universitetsforskning, infrastruktursatsningar (life science och materialforskning i första hand) och med en allmän inriktning

mot «excellens» som ledord.

Efterhand kompletterades denna policy med vissa innovationsinslag, med begränsade ambitioner eftersom alliansregeringarna i grund och botten var ganska skeptisk mot idén att stödja innovation som sådan, som den främst uppfattade som något som marknadskrafterna själva var bäst på att locka fram.

Regeringen Löfven (2014-2018) har däremot gått *all in* när det gäller innovation: det ena initiativet efter det andra har tagits för att, som det brukar heta i statsministerns retorik, «Sverige ska vara världsledande inom innovation».

Innovationspolitik är stort och viktigt för socialdemokratin, och mycket i den forskningsproposition som lades 2016 bär just innovationspolitikens prägel. Det kom i form av samverkansprogram och utvecklingen av samhällsorienterade forskningsprogram.

Miljöpartiet och cirkulär ekonomi

Men innovationsfokuseringen har öppnat ett utrymme också för socialdemokraternas samarbetspart, Miljöpartiet, som lyckats etablera en tydlig «grön» inriktning på flera av de initiativ som tas. Bland de nationella samverkansprogrammen ryms sådant som «cirkulär ekonomi» (en av Miljöpartiets allra viktigaste linje-frågor) och klimatomställning, liksom områden som «hållbara städer».

Innovation är lite som den berömda bofinken – det kan se ut lite hur som helst och passa ganska olika syften. För socialdemokratin är innovation liktydigt med

“Men forskning och innovation har inte riktigt fått något politiskt fäste trots många tappra försök att lyfta dem som framtidens stora politiska ämne”

Statsminister Stefan Löfven har haft innovation som sin kanske viktigaste politiska ambition och sin viktigaste profilfråga.

Foto: Silvia Adlesic Holmgren

utvecklingen av svensk industri – reindustrialisering står högt på agendan liksom utvecklingen av tunga, exportorienterade sektorer som skog och läkemedel.

För Miljöpartiet är det istället en fråga om att förverkliga sin hållbarhetspolitik via olika typer av innovationer i bredare mening: innovationer ska driva på ett resurssnålt, cirkulärt och återvinningsbaserat samhälle, med lokalsamhälle och småskaliga lösningar på klimathotet. Helt sammanhängande är politiken inte, utan framstår mer som en typisk koalitionsprodukt, där innovationsbegreppet är löst i fogarna.

Den borgerliga oppositionen har inte varit alltför högljudd i sin kritik av regeringens prioriteringar utan har huvudsakligen nöjt sig med att markera mot vad den upplever som en «re-politisering» av forskningspolitiken med allt fler tydliga målinriktningar.

Tänkbara kontraster och kontroverser

Men vad väntar då inför valet? Finns det tydliga forskningspolitiska skillnader mellan blocken? Forskningspolitik är, brukar det sägas i svensk politisk debatt, inget man vinner val på, men väl något man kan förlora dem på.

Det kanske tydligaste exemplet är socialdemokratins inför valet 1998, där kontroverserna kring Carl Thams forskningspolitiska agerande kostade den sittande regeringen mycket negativ publicitet. Men sedan dess har forskningspolitiken spelat en mer undanskymd roll. Dock har alltså området stadigt vuxit i både omfattning och ambition, men mer på marginalen som policyfält.

Finns det några tänkbara kontraster och kontroverser som kan prägla forskningspolitiken inför valet?

Den nuvarande regeringen fortsätter sannolikt i tangentens riktning: mer innovation och nyttiggörande lär det bli, liksom ett tydligt fokus på jämställdhet (regeringen är nämligen inte bara en innovationsregering utan också en feministisk ministär). Den borgerliga oppositionen tänker sig en annan modell för hur de svenska universiteten ska finansieras och styras, med högre basanslag och begränsningar i statens inflytande.

Å andra sidan är oppositionen pressad av den viktigaste företagarorganisationen Svenskt Näringsliv, som trycker på att universiteten ska bli mer företagsorienterade och tydligare anpassa sitt utbildnings- och

forskningsutbud efter företagens intressen. Det är med andra ord lite stökigt och oklart i svensk forskningspolitik, med oklara konfliktytor men också inga riktigt tydliga frågor som skulle kunna fungera som blocköverskridande spörsmål.

Lägg därtill den stora politiska oron kring regeringsbildningen och fram träder en bild där frågor om forskning och innovation lätt hamnar i skuggan. Men samtidigt finns en solitt positiv opinion, både hos befolkningen och i den politiska klassen, för fortsatt växande satsningar.

Vinner socialdemokraterna och får en tongivande position, blir det sannolikt en fortsatt inriktning mot att öka stödet till innovationsområden; vinner de borgerliga partierna är det mer sannolikt att universiteten får friare villkor och ökade resurser.

Och allt detta gäller under förutsättningen att svensk ekonomi fortsätter utvecklas väl och att statsfinanserna är goda. Om ekonomin havererar blir det bistrare: då kommer sannolikt innovation ställas mot grundforskning, universitetens villkor mot samhällsintressena. Då kan det bli en återgång till 1990-talets kontroverser, där forskningspolitiken var en riktigt stridsfråga. Fred kan snabbt gå över till fejd. **E**